

Filosofie a „po-kroky“

Patočka často opakoval, že filosofie jde kupředu tím, že couvá. Takto vyjádřeno to ovšem potřebuje náležitý výklad; doslova vzato to nedává dost smysl, protože couváním nelze jít kupředu. Místo paradoxu tohoto typu lze ovšem použít také metaforu, narativně poněkud rozvinutější. Filosofovat znamená vždycky pokoušet se z bláta (a z louží) přejít na suchou (a čistější) cestu, zřetelnější, nahlédnutelnější půdu. A každý takový krok z bláta na suchou cestu je nutně provázen tím, že něco z toho bláta si neseme na botách a na tu suchou cestu to přeneseme, to suché místo zašlapeme, znečistíme – a stejně nám toho na botách ještě dost zůstane. Něco podobného platí také o krocích a po-krocích filosofie: a to právě musí filosof kontrolovat, tj. „reflektovat“, podrobit reflexi (opakované, tj. reflexím). Pokaždé, když udělá nějaký „krok kupředu“ (což ovšem není pokaždé, když „myslí“), je v toto kroku vždycky mnohem víc, než na co se sám soustředil a co vlastně tímto krokem udělat chtěl. To, o čem mluví Kant, že někteří filosofové musí nejdříve s něčím novým přijít, aby ti druzí mohli potom popsat, co se vlastně filosoficky stalo, je ve skutečnosti mnohem složitější, než by se na první pohled mohlo zdát. Především není pouze možné, ale dochází k tomu dokonce velmi často, snad dokonce po pravidle, že ti, co vymyslí něco nového, sami to nedovedou plně rozpoznat ani zhodnotit. To je jedna stránka věci, totiž že tvůrčí myslitel přijde s něčím mimořádným, aniž by si toho mohl být dostatečně vědom, a že teprve následující myslitelé rozpoznají, o jak velkou věc vlastně šlo. My však teď musíme zdůraznit něco jiného, takřka opačného, že totiž nějaký tvůrčí myslitel vskutku s něčím novým přijde, že si toho je dostatečně vědom (někdy dokonce nade vší míru a „slušnost“), ale že si vůbec není vědom, co bláta a špíny a veteše atd. zároveň spolu s tím novým přináší na svých botách. Pak se docela dobře může stát, že ten, kdo s novou myšlenkou přišel jako první, není ani moc připomínán, ale pochvalu a slávu sklídí ten, kdo to po něm převzal a očistil od toho sajrajtu, který k tomu byl přilepen nebo přimíšen. Zásluhy by měly být spravedlivě zváženy na obou (nebo na všech) stranách, ale obvykle tomu tak nebývá.

(Písek, 080121-2.)

(vzniklo z telef. diskuse s Lubošem [Krbcem – pozn. red.]